

De markt van Knokke... waar ooit koeien graasden

Frieda Devinck

Het is algemeen bekend dat op het Verweeplein van Knokke al jarenlang markt gehouden wordt maar bijna niemand weet dat op de weidevlakte rond het borstbeeld van Verwee, ooit koeien rustig rondliepen en in alle peis en vree konden grazen.

Knokke krijgt een nieuw marktplein

Het Dorpsplein bij het kerkje van Knokke werd in de jaren 1890 stilaan te klein en te druk om er nog markt te houden. De familie Lippens die de 'Zoutepolder' beheerde, vatte het idee op een stuk grond te schenken aan de gemeente om er een openbaar marktplein van te maken. Die grond, gelegen aan de oostkant van de Zeeweg en 1ha 40ca groot, was eigenlijk een schrale weide waar koeien volop graasden en met op de achtergrond nog ongerepte duinen van de Brabantse panne. Pas in 1897 zou de schenkingsakte getekend worden waarin onder meer bepaald werd *'dat de grond uitsluitend moet dienen voor het houden van een openbare markt en niet als bouwgrond mag verkocht worden'*. Uit erkentelijkheid aan de familie Lippens werd de Zeeweg nu 'Lippenslaan' genoemd. In 1909 werd het plein geëffend, met 'asschen' bedekt en voorzien van boordstenen. Er stond ook een openbare waterpomp die putwater leverde. Het was geen architectonisch monument maar een eenvoudige gietijzeren pomp op een sokkel, twee meter hoog. De pomp heeft er zeker

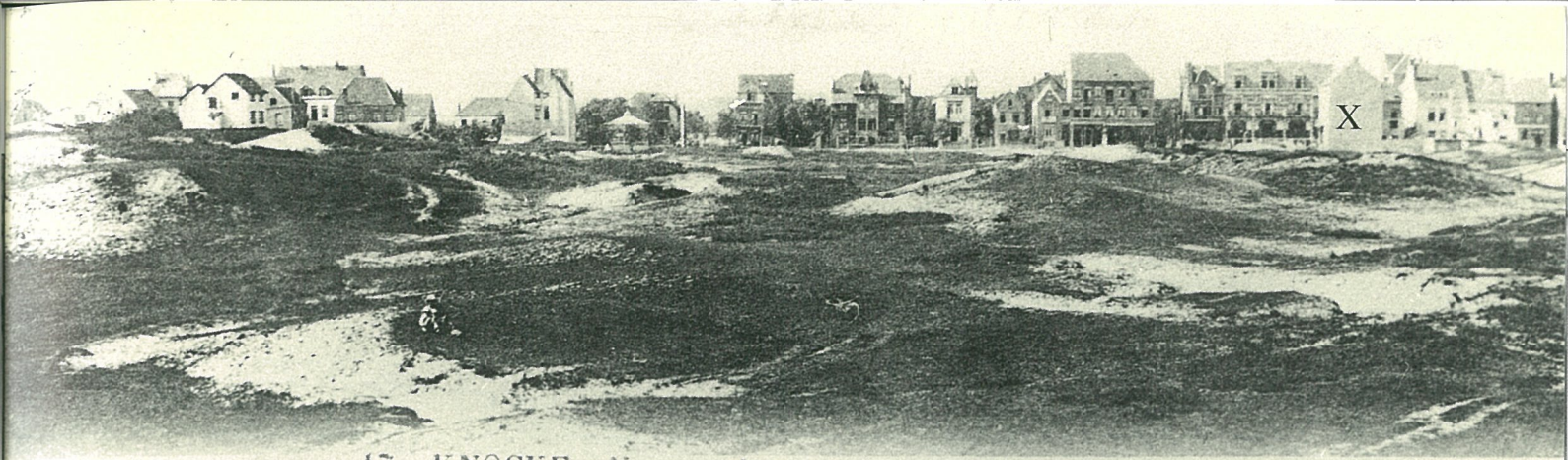
gestaan tot in 1929. Het plein was in eerste instantie bedoeld om er wekelijks markt te houden maar er grepen ook allerlei activiteiten plaats zoals muziekopvoeringen, turnfeesten, kermissen en allerlei openlucht feestelijkheden.

Van op het plein werden verschillende malen luchtballons opgelaten. Dit ging altijd gepaard met een grote volkstoeloop zoals in 1936 toen, ter gelegenheid van het openstellen en plechtig inhuldigen van de verbindingsweg Knokke-Maldegem, er een ballonvaart op het programma stond.

Vanaf 1955 konden auto's parkeren op het plein zelf en in 1992 startten de grote werken voor een ondergronds parkeerterrein. Het waren noodzakelijke en ingrijpende werken maar ze eindigden niet op een esthetisch orgelpunt toen boven op het plein, tot ieders misprijzen, een echte 'miskleun' verscheen onder de vorm van een vierkant gebouw dat toegang geeft tot de parking en de liftkoker bevat. Het is echt een storend element en beneemt daarbij ook nog een gedeelte van het zicht op het gemeentehuis.

De fameuze stadspomp op de markt in 1926 gefotografeerd gedurende een 'liberale activiteit' te Knokke. Er waren drie verkiezingen in dit jaar.

17. KNOCKE. Vue sur l'Avenue prise des Dunes.

De duinpanne waar het Verweeplein zou aangelegd worden. We zien de bebouwing van de Zeeweg of latere Lippenslaan en rechts (aangeduid met een X) het eerste gebouw (Hapertje) uit 1900 bij het plein.

Koeien bij een drinkput met de achtergevels van de eerste gebouwen van de markt.

Onthulling van het borstbeeld van Verwee op 21 september 1896.

Koeien brengen hulde aan hun meester

Even terug in de tijd.

Paul Parmentier had in 1896, een jaar na de dood van Alfred Verwee, een voorstel ingediend om de schilder in Knokke te vereeuwigen en een bronzen borstbeeld op te richten. De befaamde beeldhouwer Leon Mignon (1854-1898) vervaardigde de buste en August Barbier, een architect uit Brussel, tekende het ontwerp voor de arduinen sokkel. Het monumentje zou geplaatst worden op de grond van het toekomstige marktplein, dicht tegenaan de Zeeweg. De dag van de onthulling van het borstbeeld, 21 september 1896, zou een heuglijke dag worden voor het vredige plaatsje Knokke. Vele huizen waren versierd met vlaggen en wimpels en er heerste volop feeststemming in het dorp. Op het plein stond een kiosk en de 'Lansiers' uit Brugge zorgden voor de muzikale noot. Schrijvers, schilders, beeldhouwers uit heel het land waren naar Knokke gekomen om hun vriend en collega te eren. Onder hen bevonden zich Camille Lemonnier, Constantin Meunier en zelfs Félicien Rops was speciaal vanuit Parijs afgereisd om het feest bij te wonen. Na de toespraak en onthulling van de buste gebeurde iets onverwachts.

"Plots weerklonk getinkel van kleine klokjes vanuit de achterliggende weide en duinen. Er verscheen een stoet van koeien en vaarzen die zich al grazend met kleine pasjes voortbewogen tot bij het borstbeeld. Iedereen was verrast en met verstomming geslagen. Het leek alsof de prachtige witte vaarzen en de grote rosse runderen, die Verwee vroeger had geschilderd, uit eigen beweging de stal hadden verlaten om hun beroemde vriend te komen eren. Het was een pakkende scène, een lief, landelijk tafereel."

De schrijver Camille Lemonnier hemelde dit voorval op tot een bijna magisch gebeuren. Pas een hele tijd later werd die goedgesmaakte, aandoenlijke scène een beetje ontluisterd toen bleek dat enkele kunstenaars, spitsbroeders onder elkaar en altijd te vinden voor een grap, het hele

tafereel hadden geënceneerd. Vanuit de achterliggende duinen en weide hadden ze een voederpad aangelegd van mals gras vermengd met klavers om de koeien te lokken naar het borstbeeld, wat hen wonderwel was gelukt. Maar de onthulling en Verwee hadden toch beide hun 'moment de gloire' gehad.

En omwille van het borstbeeld werd het marktplein 'Verweeplaats' genoemd, pas in de jaren 1960 omgedoopt tot 'Verweeplein'. In 1992, bij de bouw van de ondergrondse parking en heraanleg van het Verweeplein, werd het beeld verplaatst tot juist voor het gemeentehuis waar het nu nog altijd staat.

De eerste vestiging van Delhaize bevond zich aan de zuidkant van het plein, later het bijhuis van de IJzerhandel De Jaeghere uit Brugge, en aanpalend aan de 'stovenwinkel' van Devulder.

Van Frans klooster tot Atheneum

Het eerste gebouw aan het Verweeplein was het Frans klooster dat volledig het beeld beheerste van de Brabantse Panne. Zusters Dominicanessen uit Langres-Dijon, die door een antiklerikale Franse wet waren uitgeweken, bouwden in 1909 een klooster in de duinen aan de noordoostelijke hoek van de Verweeplaats. Ze richtten er een pensionaat in voor zwakke kinderen en het onderwijs werd in het Frans gegeven. Het grote gebouwencomplex was van de hand van de Leuvense architect Corthouts.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog bleef het klooster verlaten en deden de gebouwen dienst als tehuis voor ouderlingen.

In 1919 werd het gehele complex aangekocht door het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn (NWK) die er een kolonie voor kinderen met gezondheidsproblemen van maakte. Ze verbleven er in de zomermaanden en genoten van de gezonde zeelucht.

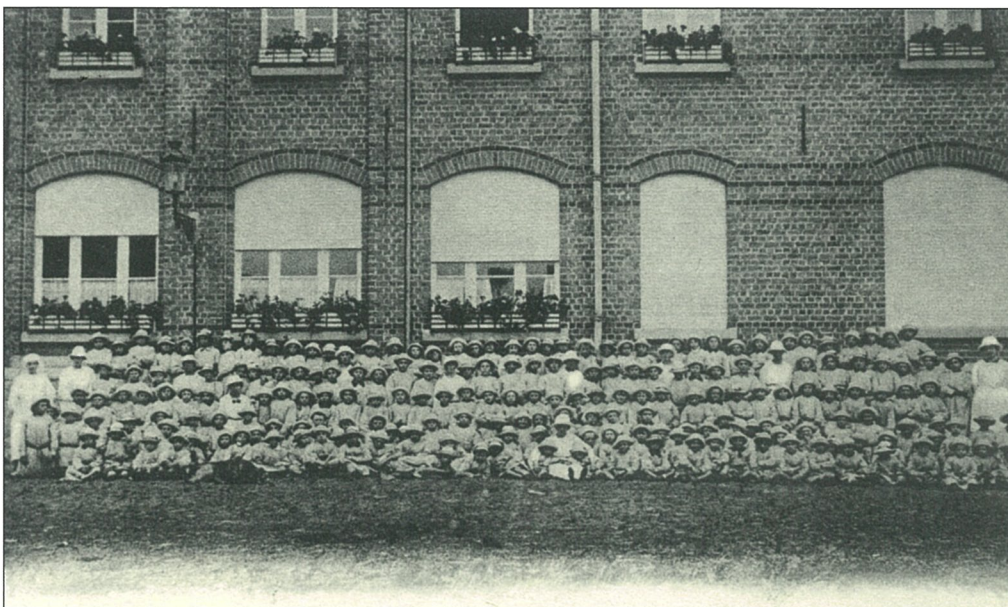
De oorspronkelijke gebouwen werden in 1936 uitgebreid met schoolpaviljoenen in modernistische stijl naar de plannen van Huib Hoste.

Gedurende de Tweede Wereldoorlog werd er een noodhospitaal in ondergebracht waar veel amputaties en operaties werden uitgevoerd in primitieve omstandigheden.

Het Frans klooster uit 1909.

Een afdeling materniteit was er ook voorzien en bijna alle Knokse baby's, onder wie ikzelf, werden daar gedurende de oorlog geboren. Na de oorlog wordt in de gebouwen weer onderwijs gegeven en wordt het in 1948 een Rijks Middelbare School (RMS). Toen enkele jaren later in 1951 brand uitbrak, schoten de vlammen door het dak dat volledig uitbrandde maar tegen het einde van de vakantie was alles weer hersteld. In 1967 ten slotte werd de school gepromoveerd tot een volwaardig Koninklijk Atheneum, nu Koninklijk Atheneum Zwinstede.

De kinderen van 'het Werk voor Kinderwelzijn' bij de gevel van het gebouw.

Beeldbepalend neogotisch gemeentehuis.

Vroeger hadden cafés in verschillende wijken dienst gedaan als 'gemeentehuis'. Het oudst bekende was in de wijk het 'Kalf', daarna in café 'De Zwaan' en nadien in het café van hotel 'Communal'.

Midden in de duinen, achter het Verweeplein, werd in 1911 begonnen met de bouw van het nieuwe gemeentehuis.

Architect Jules Wassenhove baseerde zich voor zijn plannen grotendeels op het nieuwe gemeentehuis van Maldegem. Hij koos voor de neogotiek (ook wel Brugse baksteengotiek genoemd) met gebruik van bruinrode baksteen in kruisverband. De voorgevel was symmetrisch opgebouwd en kreeg aan weerszijden van de centrale, vooruitspringende toren vijf raamopeningen. In contrast met de bruinrode stenen werd

de benedenverdieping afgewerkt met doorlopend blauw hardsteen en kleine raampartijen. De benedenverdieping bleef ook opzettelijk laag zodat de eerste etage het karakter kreeg van een 'piano nobile'. De opvallende toren heeft, zowel op de eerste als tweede verdieping, een overwelfd bordes, aan drie zijden opengewerkt met bakstenen spitsbogen. In het bovenste torengedeelte werd een uurwerk ingewerkt, omkaderd met witsteen en zichtbaar vanaf drie zijden. De eigenaardige kapconstructie van de toren valt onmiddellijk op en de uitspringende luifel geeft aan de torenspits zijn specifiek karakter. De trappen in blauw hardsteen kregen geprofileerde balustrades in Franse witsteen. Blikvangers waren de kleine dakkapellen met trapjes afgewerkt en de sierlijke hoektorens

Op zondag 15 juni 1913 werd het stadhuis officieel ingehuldigd. Nooit was zoveel volk komen opdagen in Knokke aan Zee.

aansluitend op de trapgevels van de zijkant. Onnodig te vermelden dat de Knokkenaars fier waren op hun mooi gemeentehuis. Op zondag 15 juni 1913 werd het dan ook met gepaste feestelijkheden ingehuldigd. Het weer was prachtig en er was een massa volk aanwezig, zelfs van buiten Knokke kwamen mensen toegestroomd. Er werd een groot muziekfeest gehouden met fanfaren die heel Knokke zouden doortrekken. Uit Brugge en Sluis kwamen verscheidene muziekverenigingen en, niet te vergeten, de eigen Knokse muziekmaatschappij de 'Duinenzonen,' om het feest op te luisteren. Later in de namiddag steeg de luchtballon 'Le Rêve' op waarin de bekende Brusselse luchtvaarder Gheude plaats nam. Le Rêve dreef af naar

zee en kwam uiteindelijk op het strand van Duinbergen terecht. 's Avonds, na het banket en na vele glaasjes schuimwijn, werd het feest afgesloten met vuurwerk.

De tand des tijds liet ook sporen na bij het Knokse gemeentehuis. Het onderging in de loop der jaren verschillende onderhouds- en restauratiewerken. Drastische dakwerken grepen plaats in de periode 1953-1955 en in 1990 volgde een ingrijpende facelift door de Groep Planning uit Brugge.

In 1997 krijgt het gebouw een oostelijke vleugel in moderne stijl aangebouwd die zich harmonieus aansloot bij het neogotische hoofdgebouw.

De 'kranige dame' oogt nog altijd zo imponerend en overweldigend als vroeger.

Markt te Knokke in de late jaren '20, gezien vanop de pui van het stadhuis. Centraal het Hôtel du Lion d'Or uit 1894 (later l'Esperance).

In 1903 werd het hoekpand of bakkerij Everaert opgetrokken bij de Verweeplaats. In de achtergrond het Hôtel Prince Baudouin.

Knocke La Place et le Monument Alfred Verwée

De eerste twee gebouwen aan de noordkant van het marktplein uit 1900 en 1901.

Bebouwing rond het Verweeplein

Nog voor het gemeentehuis er stond, werden aan de noordkant van de Verweeplaats, hoek Lippenslaan, twee aan elkaar palende huizen opgetrokken die lang alleen hebben gestaan. Kleermaker Sebastiaan Meysman-Schepens bouwde op de hoek in 1901 een café-hotel, het latere 'café du Nord'. Er tegenaan stond het handelshuis van Gysels-Burke dat al in 1900 was opgetrokken. Nadien werd het een fietsenhandel, dan café 'Vélo', in 1923 was het even 'Werkmanswelzijn' en vervolgens 'café du Midi'. Pas later kwamen aangrenzend de stapelplaats van de Delhaize en de garage van Vandevelde met ernaast het café

'Wellust' en café 'Parasol'. Dan was er nog de bloemenwinkel van Wulleman en op de hoek het 'Hotel de la Bourse'.

Op de zuidelijke kant van het plein werd in 1908, bakkerij Everaert gebouwd op de hoek met de Lippenslaan. Later werd het bakkerij E. Dossche-Standaert, dan Clément en nu Vereecke. Aangrenzend opende De Vulder een 'stovenwinkel' en ernaast vestigde zich in 1913 een bijhuis van de Brugse ijzerhandel De Jaeghere. Aansluitend waren er verder nog schoenhandel Pattyn, Verzekeringskantoor Debuck en de ingang voor feestzaal 'Oud Knokke' die later een

'De Duinenzonen' (nog niet in uniform) begeleiden een processie ter hoogte van het stadhuis.

Een zomeractiviteit op het Verweeplein in de jaren '50.

handelspand werd voor meubelen, bedden en matrassen van 'Styl lux'. Ernaast kwam op de hoek het 'café du Progrès' van bierbrouwer Van Belleghem.

In 1913 werd aan de overzijde, op de andere hoek met de Piers de Raveschootlaan, het 'Vlaams Huis' gebouwd in roodbruine baksteen met veel neogotische elementen en dakkapellen met trapgevel. Het veranderde later in pension 'Grand Air' en nadien in 'Gregory'. Het werd gesloopt en vervangen door een eigentijds stijlvol gebouw met appartementen.

Van de oorspronkelijke bebouwing rond het hele marktplein blijft weinig over. Doorsnee appartementsgebouwen, tot vijf etages hoog, kregen de bovenhand. Het geheel oogt nu eerder zielloos. Gelukkig vonden aan de noordkant talrijke kleine restaurantjes en eetcafés een plaats op de begane grond. Broederlijk naast elkaar zorgen voor wat leven en ambiance : de Ysis, 't Hapertje,

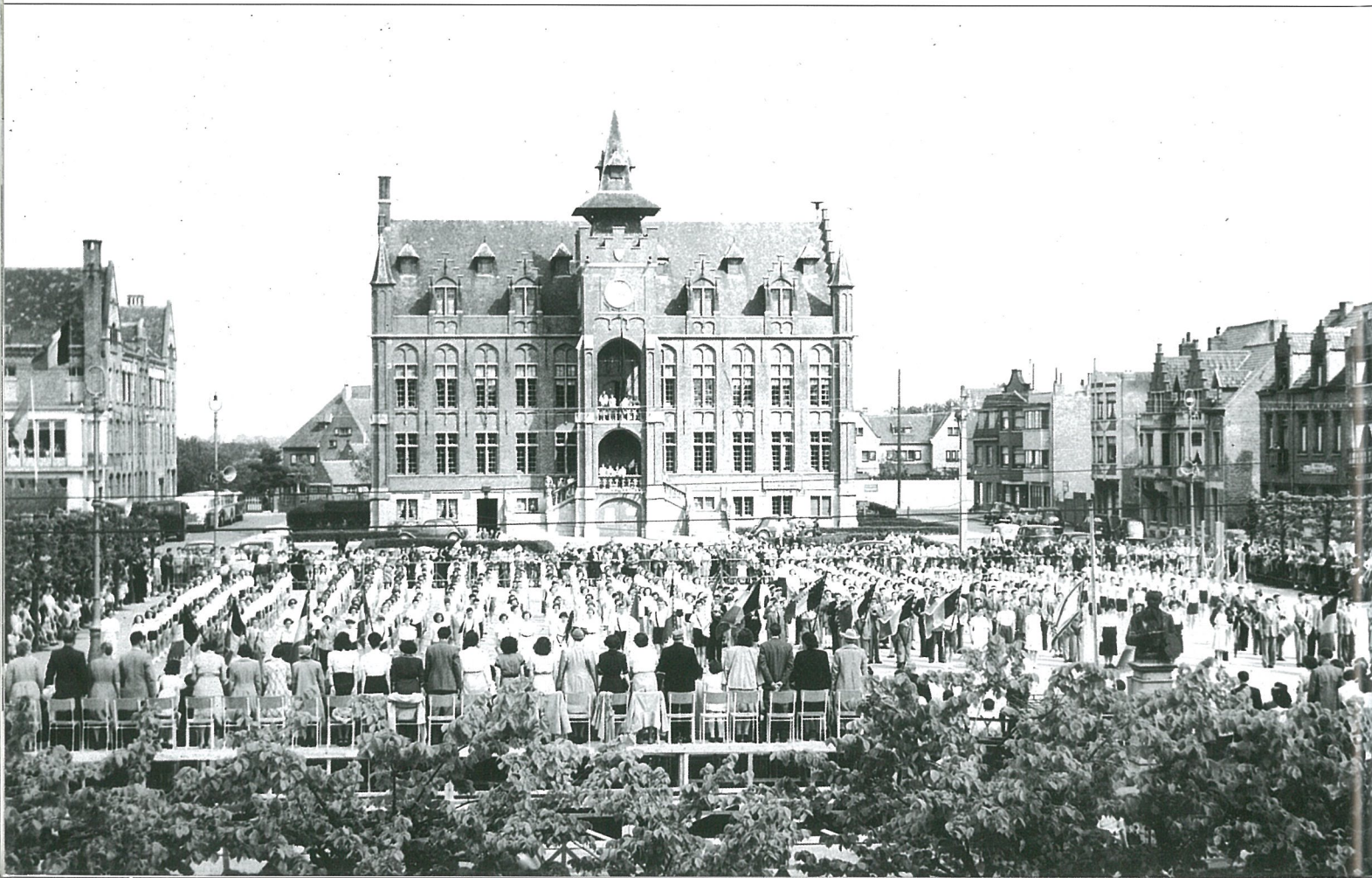
Dino's, Brasserie Pierre, 't Hart van Knokke, Frietlounge, My Way en The Butler.

Als ze hun gezellig terras met rieten tafeltjes en stoeltjes klaarzetten bij mooi weer, wordt de 'markt' weer wat opgefleurd en zonniger. Maar... er zijn vage 'geruchten' dat er eventueel nog een bijkomende ondergrondse parking zou komen aan de overkant van de Lippenslaan, rechtover het Verweeplein. Die zou ondergronds aansluiten op de reeds bestaande parking en dit scheidt weer nieuwe mogelijkheden. Misschien komt er dan een ingang tot de parking aan de kant van de Lippenslaan en verdwijnt het lelijke gebouw dat voor het gemeentehuis staat. Wie weet wat we nog allemaal mogen verwachten...

Bronnen: Lannoy, D., *Het neogotische stadhuis*, Cnoc is Hier

Lannoy, D., *Het Knokke van Toen*, 1985, Van de Wiele

Prachtopname van het Verweeplein uit 1950 tijdens de inhuldiging van de RMS (Rijksmiddelbare school, het latere Atheneum, huidige Zwinstede). Rechts de twee gebouwen opgericht in de stijl van het stadhuis, het Vlaams Huis (latere Grand Air/Gregory, gesloopt in 1992), de woningen met de trapgevel van Emile Jacobs en een huis van Omer Jonckheere.

Bijlage: tekst grondafstand van de Zoutepolder

Voor Léon Termote, notaris te Brugge, verblijvende,
Zijn verschenen,

1. Mr. Alphonse VAN HECKE, landbouwingenieurs, wonende te Knocke,
2. Mr Auguste-Philippe LIPPENS, grondeigenaar, wonende te Gent.

Handelende in hunne hoedanigheid respectievelijk van Dijkgraaf en penningmeester-griffier van den Zoutepolder te Knocke.

Welke komparanten uitmakende het bestuur van den Polder, en zijn sterk en machtig makende over de groote Gelanden van denzelfden, verklaren bij deze onwederroepelijke gifte te doen uit reden van algemeen nut en om uitsluitetelijk te dienen tot het stichten eener openbare markt, aan de GEMEENTE KNOCKE, vertegenwoordigd door haren Burgemeester, Mr. Theophile D'hoore, landbouwer, aldaar wonende, hier aanwezig en verklarende uitdrukkelijk te aanvaarden in naam en ter profijte van gezegde gemeente, onder voorbehoud van goedkeuring door de bevoegde overheid, van den vollen eigendom van het hierna beschreven onroerend goed te weten:

Gemeente KNOCKE,

Een rechthoekig perceel grond, gelegen te Knocke, aan de oostzijde van den steenweg leidende van het dorp naar de zee, aldaar voorhoofdende met een breedte van vijf en zestig meters, op een diepte van honderd zes en vijftig meters, en hebbende dus een oppervlakte van een hectare een are veertig centiare, bekend bij kadaster sectie A deel van nummer 298 t/4, palende Noord en zuid den Zoutepolder, oost eene ontworpen straat, daarover gezegde polder en west den steenweg.

Gelijkvormig aan het hier aangehecht plan, geteekend na varientus door de partijen, de getuigen en den notaris, en te gelijk met deze tegenwoordige ter registratie aan te bieden.

Zoo en gelijk dit goed zich bevindt en uitstrekt zonder eenige uitzondering noch voorbehouding en zonder waarborg der uitgedrukte grootte, waarvan het verschil in min of meer, hoe groot het wezen moge, al overtrof het een twintigste, zal blijven onvergeld, tot schade of bate der begiftigde, de gemeente Knocke.

Voorgescreven goed behoort toe aan de groote gelanden van den Zoutepolder ten gevolge der transactie gesloten den achtsten Oktober zeventien honderd zes en tachtig tusschen den ontvanger der domeinen te Brugge en Mr Philippe-François Lippens, Dijkgraaf te Moerbeke, daartoe behoorlijk bemachtigd, transactie goedgekeurd bij koninklijk besluit van zeven en twintigsten April zeventien honderd zeven en tachtig.

Deze gifte is gedaan en aanvaard onder de volgende voorwaarden:

1. De Gemeente Knocke, begiftigde, zal in het genot komen der voorgescreven goederen te berekenen van heden.
2. De goederen zijn gegeven onder de waarborg als naar rechtte en voor vrij, zuiver en onbelast van alle privilegien, hypotheken en beletsels hoegenaamd.
3. Zij zijn gegeven met hunne bestaande erfdiensbaarheden, voordeelige en nadeelige, zichtbare en bedekte, durige en niet gedurige, vrij aan de begiftigde gemeente van de eene te doen gelden en de andere te betwisten, doch alles ten haren koste en gevaar, zonder tusschenkomst van den Zoutepolder.
4. De gegeven grond zal moeten uitsluitelijke dienen tot het stichten eener openbare markt en geene andere bestemming mogen ontvangen noch ten deel of ten geheele mogen verkocht voor bouwgrond.

De heer hypotheekbewaarder wordt uitdrukkelijk ontslagen eenige inschrijving van ambtswege te nemen tijdens de overschrijving der tegenwoordige.

Waarvan Akte,

Verleden te Brugge,

Ten jare achttien honderd zeven en negentig den dertigsten November.

In tegenwoordigheid van Louis Devisch en Leopold De Bever, beide wonende te Brugge, getuigen aanzocht.

En na gedane voorlezing dezer akte aan de partijen hebben zij dezelfde geteekend benevens getuigen en den notaris.

(geteekend) A. Lippens, Van Hecke, Th. D'hoore, L. De visch, L. De Bever, Léon Termote.

Geboekt twee bladen zonder verzending, te Brugge, den eersten December 1897, boek 686, blad 20, no 5-gratis

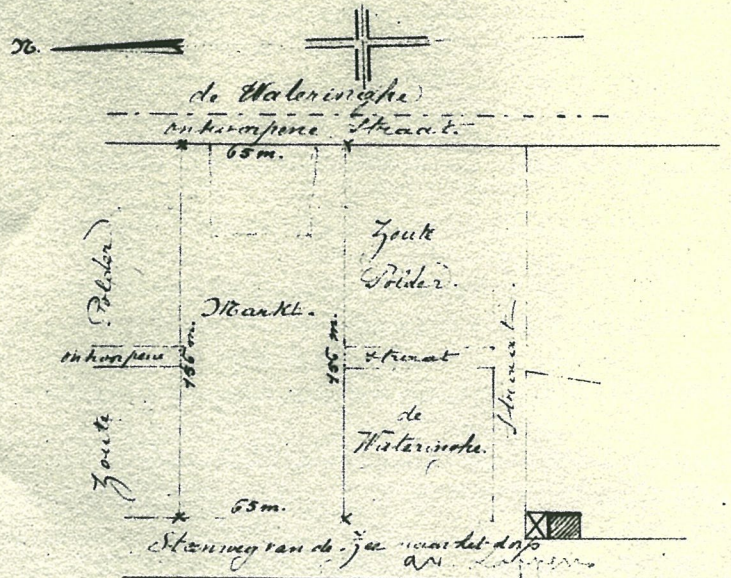
De Ontvanger (geteekend) RAHIER;

Aangehecht stuk

PLAN.

Verde en laatste
blad.
L. C.

Plan.
Schetskaart van eene ontruopene markt
gelegen te Kinokke, bekend bij kadaster, sect.
A, deel van nummer 298^{St. 4}, hebbende eene
oppervlakte van 1 hectare, 7 are, 60 centiare

Opgemaakt door den ondergetekenden Reë
deijden landmeter.

Brugge, den 25. 9ten 1897.

(geteekend) Vaude Tackere.

Gehecht aan de minute eener akte gijft
verleden van den notaris Léon Termote te Brugge
den 30 November 1897.

Te verichten, (geteekend) A. Lippens, A. Van